

İyi bir hayat hikâyesi yazmak, bir hayat yaşamak kadar zordur.*

Elk. Elo.Müh. Ulaş Birgör
ulas.birgor@emo.org.tr

Çağdaş Türkiye edebiyatının yenilikçi roman anlayışının en özgün örneklerini veren OĞUZ ATAY, 12 Ekim 1934'te İnebolu'da doğar. Babası hukukçu, 1939-1950 arası CHP milletvekilliği yapmış olan Cemil Atay'dır.

Oğuz ATAY, "Devrim İlkokulu"nda başladığı ilk ve orta öğrenim hayatını Ankara'da tamamlar. İTÜ İnşaat Fakültesi'ni 1957'de bitirdikten sonra İstanbul Devlet Mühendislik ve Mimarlık Akademisi (İDMMA) İnşaat Bölümü'nde öğretim üyeliği görevinde bulunur. Burada topografya ve yol inşaatı dersleri okutan, 1975 yılında da Doçent olan ATAY, Topografya adlı bir de mesleki kitap yazar.

Üniversite yılları ve sonrası Turhan Tükel, Orhan Şahinler, Uğur Ünel, Metin Erksan, Cevat Çapan, Halit Refiğ gibi birçok önemli isim ile arkadaşlıklar kurar Oğuz ATAY. Yapılan okuma toplantılarında Hegel'in diyalektiğini, Marksizm'i kuramsal düzlemde yerine oturtmaya çalışıyor, bir yandan da *Dostoyevski*'den yola çıkarak edebiyatımızın durumunu ve Türkiye romanının sorunlarını tartışıyorlardır. Askerliğini yaptığı 1958 yılı içinde Ankara'da "Pazar Postası" adlı dergi çevresinde tanıştığı Muzaffer Erdost, Ülkü Tamer, Korkut Boratav, Yılmaz Pütün(Güney), Can Yücel, Cemal Süreya, Asım Bezirci gibi isimler ile sıkça bir araya gelerek; felsefe, siyaset, solun örgütlenmesi, ülkenin kurtuluşu için yapılması gerekenler hakkında fikirler üretmeye, toplumcu düşünce yapısını geliştirmeye çalışmaktadır. Daha sonra İstanbul'a taşınan dergiyi ATAY ve arkadaşları çıkaracaktır.

İstanbul'a döner ve burada Şehir Hatları İşletmesinde mühendislik yapmaya başlar. Üsküdar iskelesinin mimarisi de ATAY'ın isteğiyle daha sonra Mimar Sinan Üniversitesinin ilk rektörü olacak arkadaşı Orhan Şahinler'e verilir.

DOSTOYEVSKİ ile...

Öğrencilik yıllarından beri yakından takip ettiği ve birçok ortak özelliğinde biri olarak da kendisi gibi bir mühendis olan Sovyet yazar, ATAY'ın kalemini derinden etkileyecektir. *Dostoyevski* ve onun iç dünyasındaki çelişkiler ortamında diplerde bunalımlar yaşayan, kendilerini acımasızca sorgulayan kahramanları; genç Oğuz ATAY'ın ruhsal çalkantıları, olgun Oğuz ATAY'ın varoluşsal iç hesaplaşmaları ve yazar Oğuz ATAY'ın kurmaca dünyasındaki arayışları sırasında ona en güçlü tutamak olurlar. Her şeyden önce, her soluklarında yaşamı, çevreyi ve de kendilerini sorgulayan Oğuz ATAY kişileri, oluşumlarına yol açan en güçlü ivmeyi, çağcıl birçok Batılı yazar gibi, sürekli kendileriyle hesaplaşan itirafçı Dostoyevski kahramanlarından almıştır.

Sevin Seydi ile olan ilişkisi ATAY'ın "*Tutunamayanlar*" romanına başlamasında etkili olmuştur. Öyle ki bu durum, romanın 15. bölümünde Selim-Günseli karakterleri arasında geçen, 72 sayfa boyunca bir solukta oluşmuş izlenimi veren noktasız virgülsüz aşk epizodunda karşımıza çıkmaktadır. Türkiye edebiyatının en güzel aşk epizotlarından biri olan bu bölüm yaşanan aşkın kurmaca düzlemdeki yansımasıdır.

"*Meydan Larousse*" ansiklopedisini oluşturan "*Büyük İmece*" ekipte Vedat Günyol, Orhan Veli, Adnan Benk, Hakkı Devrim, Nurullah Ataç, Afşar Timuçin, Edip Cansever, Ece Ayhan gibi isimlerle birlikte çalışma olanağı bulur.

Bir Klasik: "TUTUNAMAYANLAR"... Ve İkinci Roman "TEHLİKELİ OYUNLAR"...

İlk romanı *Tutunamayanlar* ile 1970 TRT Roman Ödülü'nü alan ATAY, bu romanını, ancak 1972'de yayımlayabilir. Roman, o günlerde, pek ilgi görmese de; yazılan yazılarda ATAY'ın romana apayrı bir çizgi getirebilecek düzeyde biri olduğu imlenir.

*"Bir Bilim Adamının Romanı", S; 44

Hayatın kurulmuş düzeni içinde, kendisi tarafından kurulmamış olan ve kendini bu akışta bir düzen kurabilecek kadar yetenekli görmeyenler; "Tutunamayanlar". Kurulu düzene ters, oraya ait olmayanlar. Unutulmak istenenler, bastırılmak istenenler, görmezden gelinenler, dinlenmeyenler, anlaşılamayanlar, anlaşılmaları için bir çaba harcanmayanlar, kısacası yaşadığımız her gün ve yaşayacaklarımızda gördüğümüz fakat gözümüz alışkın olduğu için dikkat etmediklerimiz onlar. Alışılmış olana, daha önceki davranışlarımıza uygun olarak aynı şekilde görmezden geldiklerimiz...

Bunu, ikinci romanı "Tehlikeli Oyunlar" izler (1973). ATAY, romanlarında Türkiye'nin tarihsel, toplumsal yapısını, Doğu-Batı ikilemini yaşayan bireyin (aydının) dünyası ekseninde irdeler. Çok boyutlu, çok katmanlı bir roman yapısı kurarak; değişim ve gelişme süreçlerindeki oluşumlara bu pencereden bakar. Ele aldığı sorunsallar, çizdiği roman tipleri, bir bakıma, toplumda sürekli yaşanan ikilemin kaynağına dönüşün analizini içerir. Oğuz ATAY'ın iki önemli romanında olay ve dekor arka planda kalırken asıl ışıklandırılan, kişilerin düşünce süreçleridir. Romanın seyir alanı kahramanların bilinçleridir. Romancı tüm bir kargaşanın bilinçte ve dolayısıyla da söylemde yansımaları ayrıntıyla sergilerken klasik anlamda tarihi-sosyolojik öğeleri dışarıda bırakır.

Oğuz ATAY, bireyin yaşantısından yola çıkarak; toplumsal tarihin, kültürel oluşumun, bilinçlenme süreçlerinin katmanlarını yeni bir bakışla sorgular. Burada önde tuttuğu roman kahramanlarına da yansıtıcı bilinçlilik işlevini üstler. Yıldız Ecevit, onun romanının çok katmanlı yapısına bakarken şu değerlendirmeleri yapar: "Toplum ve aile yaşamı, insan ilişkileri ve kişinin iç dünyası ATAY'ın yapıtlarında, bilinç akımı tekniği aracılığıyla gözler önüne serilmiştir. Gören, eleştiren kişidir ATAY'ın aydını; yoz değer yargılarına uyum sağlayamaz, böyle bir yaşamda tutunamaz. Yazarın yapıtlarındaki topluma yönelik eleştirinin yoğunluğuna karşın, ana sorunsal bireye yöneliktir, ontolojiktir."

"Oyunlar... Gerçeğin en güzel yorumlarıdır. Bizim gerçek dediğimiz şey de, bazı güçlükler yüzünden iyi oynanamayan oyunlardır..."

Günü, gündelik yaşamın girdaplarına dönerken; ironik söylemi, eleştirel bakışı asla elden bırakmaz. Öykülerinde ve "Oyunlarla Yaşayanlar" adlı oyununda da bu özelliği öne çıkar. Türkiye aydınının kimlik bunalımının açmazlarını, aydın imgesinin eleştirel yüzünü çarpıcı biçimde yansıtır. Bunun tipik bir örneği ise, ölümünden sonra yayımlanan, yarım kalmış "Eylembilim" romanıdır denilebilir. İTÜ eski Rektörü ve ATAY'ın üniversiteden hocası Prof. Dr. Mustafa İnan'ın hayatını anlattığı "Bir Bilim Adamının Romanı" 1975'de yayımlanır. Aynı yıl "Korkuyu Beklerken" adlı öykü kitabı basılır. "Edebiyatımızın Dostoyevski'si" olarak da anılan Oğuz ATAY'ın eserlerindeki coğrafi ülke Türkiye'dir. Okur onun metinlerinde kendini bulur. Bu metinlerde anlatılan; tüm gelenekleriyle, duyarlılıklarıyla, alışkanlıklarıyla, geçmişiyle, tarihselliğiyle, çelişkileriyle, kültürel renkleriyle Türkiye insanıdır. Oğuz ATAY alışılmamış özellikleriyle yalnızca okurunu etkilemez, ülkede kendisinden sonra ortaya çıkan yazar kuşaklarını da güçlü bir biçimde yönlendirir. Bu etki birinci planda, geleneksel gerçekçi estetiğin konu/karakter/anlam üzerine kurulu bütünsel yapısının parçalanmasına yol açan devrimci bir karakter taşır: Türkiye edebiyatı ATAY'da modernist biçimciliği tanır.

"Türkiye'nin Ruhunu" adlı projesini hayata geçirmeyi düşündüğü sıralarda beyninde oluşan bir ur nedeniyle 13 Aralık 1977 yılında henüz 43 yaşındayken yaşamını yitirir yazar Oğuz ATAY...

Eserleri; "Tutunamayanlar"(1971), "Tehlikeli Oyunlar"(1973), "Bir Bilim Adamının Romanı"(1975), "Eylembilim" (1998) adlı romanları, öykülerini topladığı "Korkuyu Beklerken" (1975), Devlet Tiyatrolarında da birçok kez sahnelenen "Oyunlarla Yaşayanlar" (1979) adlı oyun kitabı ile anıları ve bazı düşüncelerinin yer aldığı "Günlük" (1988).

Kaynakça;

"Ben Buradayım..." Oğuz Atay'ın Biyografik ve Kurmaca Dünyası, Yıldız Ecevit, İletişim Yayınları

<http://www.yazarlar.eu> • <http://nevanairbiriptila.blogspot.com> • <http://www.tr.wikipedia.org>

Karikatür :Metin Üstündağ, Cumhuriyet Gazetesi Pazar Eki, 04.01.2004

